

УДК 94(477.74-21):377.5-05

А. А. Лимич

Довгий Міст Івана Лимича...

Стаття розповідає про нелегку долю політв'язня Івана Андрійовича Лимича, студента Одеського технікуму залізничного транспорту (згодом лікаря), якого було звинувачено у антирадянській агітації та засуджено.

Ключові слова: Одеса, Іван Лимич, політичні репресії, політв'язень, фельдшер, реабілітація.

The article is about a hard life of Ivan Limich, a political prisoner, student of Odessa Railway College (later became a doctor), who was accused in anti-Soviet propaganda and convicted.

Keywords: Odessa, Ivan Limich, political repressions, political prisoner, doctor, rehabilitation.

Хазяйство Андрія Васильовича Лимича до і після революції вважалося середняцьким, отже, не розкуркулили. Двічі він вступав до колгоспу — у 1930 р., але на вимогу дружини Наталії Іванівни вийшов, і — в 1934 р. Їхній 15-літній Іван, третій син у родині, в 1938 р. отримав комсомольський квиток за №1561346, успішно закінчив Гарячківську семирічку та вступив до Одеського технікуму залізничного транспорту на відділення «паровозне господарство». Наступного року Івану Лимичу видали паспорт, серія І-ГШД №543090.

На вибір престижної тоді професії вплинули родичі з боку матері, що працювали в депо станції Котовськ. Навчання давалося легко, особливо добре засвоїв креслення.

«Вчитися хотів дуже, — згадував Іван Лимич, — старався, проте часто був голодним, через що й доводилося постійно підробляти. Навчання мені давалося, вчився на відмінно. Дисципліна! Занять не пропускав. А хлопці з дівчатами почали зустрічатися, хто — на море, хто — в театр. А я знав одне — треба вчитися! Змушений був сам себе годувати й одягати. Працював на тимчасових роботах: на засолці капусти, на м'ясокомбінаті, вантажив і розвантажував... Заробітки були не завжди, тож голодував не раз. Було й таке, що урок починається, а я — на шовковиці біля технікуму. Та викладачі мене любили».

Коли Іван Лимич був на III курсі, разом з ним у групі №33 навчалися дванадцять студентів різного віку: Харченко Федір Сергійович, Стрелець Олександр Леонтійович, Тупчиєнко Матвій Васильович, Зайка Григорій Феодосійович, Ковальчук Володимир Юхимович, Кашук Дмитро Васильович, Думик Василь Микитович, Кова-

льов Василь Савович, Мазур Олександр Федорович, Праценко Лаврентій Лукич, Андрушенко Петро Романович. Самих себе хлопці називали бурсаками, а технікум — бурсою. У гуртожитку технікуму на вулиці Скісній, 90, кімната № 21 на другому поверсі разом із Лимичем Іваном проживали Харченко Федір, Савицький В'ячеслав, Стрелець Олександр, Шейко Костянтин, Тупчиєнко Матвій.

Із 01.09.1940 р. на підставі Постанови РНК СРСР від 02.10.1940 р. (ЗП СРСР, № 27, с. 637) запроваджується платне навчання. Для дітей із селянських родин подальше навчання стало неможливим. Так і студент Іван Лимич був змушений припинити навчання й 09.12.1940 р. оформити академічну відпустку до 01.09.1941 р. З глибокого відчаю на 25 і 123 сторінках підручника «Коротка історія ВКП(б)» він написав: «Сталін — сука». Один із шести бурсаків, що мешкали в одній кімнаті гуртожитку, повідомив про це органи НКВС.

11 грудня 1940 р. Лимича І. А. арештували вдома. Пригадувала його молодша сестра Анастасія Бабина (Лимич): «Увечері прийшли до нашої хати, де хоч якийсь папірець був — усе забрали. У хаті все перешукали до ниточки, ще й у сусідів питали. Мама плакала весь час, це ж дитина... Їздила в Одесу, а там була одна жінка, адвокат, і вона каже, що дайте мені дві тисячі, та я вам його виручу. То ми ходили всюди... Де в нас, колгоспників, були тисячі?! Корову свою загнали й ті свині, що були, все попродавали... Іще в Красносілках була жінка племінника, мала дві корови, одну корову дала й каже: «Так, беріть, а колись дасте мені корову нову». За ціну не домовлялися. Так і там набрали, і скрізь-скрізь, де могли,

набрали. Гроші віддали, а вона, та жидівка, ті гроші взяла... та й по всьому...»

Внутрішня тюрма НКВС в Одесі була на вулиці Енгельса, 40. Зараз це — вулиця Маразлієвська, 40. Згодом там був клуб чекістів, а нині, за іронією долі, — Палац студентів у парку ім. Т. Г. Шевченка. Допити тут проводилися завжди після 22 години. У кримінальній справі № 146, архівний № 24475(п) містяться свідчення інформатора: «Іван Лимич між нами співав нездорову пісню: «Хмара наступає, дрібний дощ іде, студент на засолку голодний іде». Цією піснею Лимич виражав, нібито студентам так погано живеться, що вони змушені ходити на заробітки». У перших числах грудня я (інформатор) звернувся до Лимича зі словами: «Визнай, Лимич, що це ти написав у підручнику, своїх не бійся, ніхто не довідається. Тебе в НКВС викликали? Чи ні? Лимич відповів, що його викликали в НКВС, допитували, але він не зізнався. Присутні в кімнаті підтримали Лимича словами: «Правильно зробив, молодець, що не зізнався! Порадили, коли тебе будуть допитувати, не зізнавайся...» Лимич потрапив під вплив по-антирадянському налаштованих студентів і в книзі «Короткий курс ВКП(б)» здійснив два написи антирадянського, терористичного характеру щодо вождя і керівника». Також Іван Лимич погоджувався з висловами студентів «колгосп — червоне дишло», «для мужика дорога в місто зараз закрыта, тому що все село пішло в місто, і тепер будуть вчитися тільки діти багатих». У жовтні між студентами велися розмови про визволених братів Західної України і Білорусії. Якби Литва і Латвія, міркували, знали про наші порядки, то вони б не приєднувалися... І ще — «на фінському фронті солдати били не по ворогу, а по своїх командирах». У листопаді 1940 р. після повернення тов. Молотова з Німеччини вони говорили, що хліба не чекайте, бо він пішов до Гітлера в обмін за неякісну техніку — «за поламану пружинку і гвинтик».

Обвинувальний висновок від 06.02.1941 р. затверджено прокурором Одеської залізниці 08.02.1941 р.: «Лимич Іван Андрійович, 1923 р. н., уродженець с. Гарячківка Крижопільського району Вінницької області. До арешту — член ВЛКСМ, студент III курсу Одеського залізничного технікуму, холостий, не судимий, українець, громадянства СРСР. Батько колгоспник, колишній церковний староста, дядько в 1930-му р. розкуркулений. Обвинувачується в тому, що, будучи учасником антирадянської групи, проводив антирадянську агітацію, направлену проти заходів партії і уряду. В жовтні 1940 р. в книзі «Короткий курс історії ВКП(б)» вчинив напис

антирадянського, терористичного характеру з нецензурною лайкою, направленою проти керівників ВКП(б) і радянського уряду, тобто злочин, передбачений ст.ст. 17-54-8; 54-10 ч. 1; 54-11 КК УРСР. Речовий доказ — книга «Короткий курс історії ВКП(б)» українською мовою прилучена до справи в окремо запечатаному пакеті».

Судове засідання відбулося 18.02.1941 р. о 10.00 в приміщенні Лінійного суду Одеської залізниці, Привокзальна площа, 1, Управління дороги, кімната 32. Пояснення Лимича І. А. під час суду: «Коли я почав навчатися в місті, то зіткнувся з труднощами. Грошей мені батько не висилав. Я часто був у тяжкому матеріальному становищі. В 1940 р. я перейшов жити до гуртожитку і до постанови ніякої антирадянської агітації не проводив і від інших також нічого такого не чув. Я вчився і одночасно заробляв собі на прожиття. Та після її виходу між студентами почалися погані розмови, висловлювалися антирадянські судження. Роз'яснювальної роботи з нами не велося. Я та інші ображали вождя народів тов. Сталіна різними хамськими назвами. Десять тижнів після цього я, будучи у гуртожитку один, побачив на столі книгу «Короткий курс історії ВКП(б)», яка мені не належала, і на с. 25 і с. 123 я зробив контрреволюційні терористичні написи проти тов. Сталіна. Перед моїм від'їздом додому мене оточили товариші і почали запитувати, хто зробив надписи. Я їм зізнався, що я. Один підтримав мене словами: «Зробив ти це правильно!» і порадив про це нікому не розповідати. Якщо органи НКВС будуть змушувати робити подібний напис, порадив він, то ти повинен змінити почерк. При цьому були присутні й інші студенти».

Прокурор і адвокат судове слідство нічим не доповнили і воно було оголошене закінченим. Лимич І. А. вироком Лінійного суду Одеської залізниці від 18.02.1941 р. засуджений за ст.ст. 17-54-8; 54-10 ч. 1; 54-11 КК УРСР до 10 років позбавлення волі і з обмеженням у правах на 5 років.

Із касаційної скарги в Залізничну Колегію Верховного Суду СРСР від громадянина Лимича Івана Андрійовича від 20.02.1941 р.: «Після Указу Раднаркому про плату за навчання я захворів і лежав у ліжку. Я був голодний і подбати про мене було нікому. Матеріально я дуже страждав, батько — пастух, мама — доярка. Я майже не отримував грошей з дому і після виходу цієї постанови звернувся з запитанням до начальника технікуму, як мені в такому випадку бути? Відповідь отримав на зборах: «Немає грошей — їдь працювати в село!». Ця відповідь підштовхнула мене на контрреволюційний терористичний напис. Про

що я писав, не усвідомлював, адже був хворий, коли робив ті написи. Прошу врахувати ту обставину, що я чесно визнав свою помилку. Але до мого арешту і до слідства я не розумів, що зробив. Я міркував по-дитячому. Мені 17 років, я можу бути ще корисним для свого суспільства. Прошу пом'якшити мені покарання, адже в семирічці я був першим учнем і навіть отримав похвальну грамоту, проте до навчання в технікумі не бачив навіть поїзда, а тут мені довелося жити самому. Прошу врахувати мою молодість і дати мені виправні табори, де я зможу виправитися. Я зізнаюся чесно, що терористично настроєний не був, а написати нецензурну фразу мене змусила злоба на начальника технікуму. Він сказав, щоб я їхав працювати в село в той час, коли я люблю залізничний транспорт. Усі мої дядьки — працюють на залізниці, хто електрик, хто начальник депо, які заслужили нагороду — медаль. Я теж хотів стати таким, як вони, а не робити в селі. Прохач Лимич. 20.02.1941 р.»

Із касаційної скарги в Залізничну Колегію Верховного Суду СРСР від 20.02.1941 р., складеної адвокатом за дорученням Лимича І. А.: «Вирок Лінійного суду Одеської залізниці від 18.02.1941 р., яким я визнаний винним за ст.ст. 54-10; 54-11; 17-54-8 і засуджений до 10 років позбавлення волі з обмеженням у правах на 5 років, вважаю неправильним з наступних міркувань:

Порушені ст.ст. 296, 297 КПК і 17-54-8 КК УРСР; суд визнав мене винним за ст. 17-54-8 за відсутності в моїх діях складу злочину, передбаченого ст. 17-54-8; учинені мною написи в книзі «Короткий курс історії ВКП(б)» є антирадянськими висловлюваннями, але не підготовкою до терористичного акту, як це кваліфікує суд, тому що абсолютно ніяких заходів, направлених на організацію виконання дій щодо зробленого напису, мною зроблено не було; суд мав врахувати, що мені 17 років, і через молодість та нестійкість характеру я піддався впливу оточення. Тільки в судовому засіданні я втямив, який тяжкий злочин здійснив, і розумію, що суд повинен був мене покарати, але не на такий тривалий строк як 10 років позбавлення волі.

На підставі викладеного прошу звільнити мене від відповідальності за ст. 17-54-8, змінивши у відповідності з цим і вирок. Крім того, прошу врахувати, що мені тільки 17 років і я повністю визнав себе винним, та зменшити мені міру покарання».

Ухвала Залізничної Колегії Верховного Суду СРСР від 26.02.1941 р.: «Лимич І. А. та інші студенти... зорганізувалися в контрреволюційне угруповання і протягом 1940 р. між студентами

технікуму систематично проводили контрреволюційну терористичну агітацію. Дана справа повинна була розглядатися військовим трибуналом. Вирок Лінійного суду залишити в силі, касаційну скаргу — без задоволення».

Окрема ухвала Колегії Верховного Суду СРСР щодо Лінійного суду від 14.04.1941 р.: «Вказати голові Лінійного суду на те, що він узяв до розгляду справу про звинувачення Лимича І. А. та інших як непідсудну Лінійному суду, так як відповідно до Постанови ЦВК Раднаркому СРСР 10.06.1934 р., збірник законів №36 ст. 284, справи, що розглядаються Народним Комісаріатом внутрішніх справ СРСР, його місцевими органами про зраду Батьківщині, шпіднаж, терор, вибухи, підпали, інші види диверсії, належать до компетенції Військової Колегії Верховного Суду СРСР і воєнних трибуналів округів за підсудністю. По даній справі злочин Лимича та інших студентів поряд з іншими пунктами звинувачення, яке пред'явлене, і справа за їхнім звинуваченням повинна бути розглянута військовим трибуналом. Крім того, Лінійний суд, кваліфікуючи злочин звинувачених, не вказав у вирокі визначену частину ст. 54-10 КК УРС, так як дана стаття має дві частини з різною санкцією міри покарання».

Отже, після звернення Лимича І. А. і адвоката від його імені з касаційними скаргами замість зменшення покарання, він міг отримати навіть розстріл...

За три місяці після цього засуджених відправили з Одеси до Харкова. «У камерах, — розповідав Іван Андрійович, — духота, один на одному, як оселедці в банці набиті... Люди різні. А коли їхали у переповненому товарняку з Харкова до Північного Уралу, один єврей, старший чоловік, розказував, що був у якійсь групі «великих комбінаторів», сидів уже років з п'ять. Їдемо. Роботи — ніякої. Чим зайнятися? От він і давай переказувати книгу «Собор паризької богоматері». І ще щось таке цікаве... Охорона і всі сидять, слухають, очі блищать. А я запам'ятав усе, що він розповідав. Уже в таборі і сам розповідаю... Так от, цей чоловік життя знав... Подивився на мене, пожалів:

Знаєш що, Ванюшка, ти вижити хочеш? Десять років — тьху! Тільки треба вміти вести себе там. Бо щось не так — загинеш. А щоб вижити, даю три поради: ти ще молодий, але там, у таборі, ніколи й ніяким чином не спілкуйся з жінками. Чорні, вільнонаймані, які тільки... Ні! Інакше загинеш. Важко буде, але спробуй вижити без них. Якщо хочеш повернутися, ніколи не сперечайся з начальством, ні в якому разі! Сказали щось зробити, відповідай: «Слухаюсь, товариш

начальник!» Що наказали — роби. Там роботи багато і робота в таборі різна, приміром, одяг перешивають вільнонаймані... І ще — ніколи не виставляйся! Покажи, що ти — тихше води і нижче трави. Нехай і твій одяг говорить про тебе, що ти дурнуватий. Шапка-ушанка у тебе має бути довга, одне її вухо — чорне, друге — біле. Якщо латку треба зробити — роби її на спині так, щоб вона була протилежного кольору... І щоб один валянок був чорний, інший — сірий. Так треба. Спробуй прикинутися дурником...

Як перевозили нас на Північний Урал, було дуже зле, але, якби не вивезли, то ми були б точно пропали... А то нас вивезли в Богословлаг, забрали всіх, сказали, що буде будівництво Краснотуринська. Це краще. Треба ж комусь було і будувати. Звідти, з Уралу, чули, що почалася війна... Хоча, як дізнався про цю біду, одразу ж написав заяву з проханням відправити мене на фронт захищати Батьківщину. А чи бачив її хто, ту мою заяву, не знаю...».

Не солодко тоді було й в Україні. «Скільки тоді ми, — пригадувала сестра Анастасія, — пережили всього... Війна! А люди балакають, там ув'язнених поприбивали, там очі їм повиймали, а там — те, а там те... Але, з одного боку, й добре, що його, Івана, тоді перевезли на Урал. Якби він тут де-небудь залишився, то було б йому все... Тоді ув'язнених усіх розстрілювали... Тут німці йшли, ув'язнених не було куди дівати... А так Івана одразу вивезли, через то й лишився живий».

А в політв'язня Богословлагу Івана Лимича яскраво проявилися здібності винахідника... Під час будівництва котельні Північно-Уральського бокситового рудника рацпропозиція колишнього студента залізничного технікуму дозволила достроково провести монтаж котлів. Помітили кмітливого юнака й перевели з будівельних робіт до інженерної бригади — креслярем.

Проте табірні умови життя не милували нікого. Захворів й Іван Лимич на туберкульоз легень. Там, у лікарні, помітили його доброзичливе ставлення до таких хворих, як і він сам, та запропонували йому вчитися на фельдшерських курсах. Вагався. Але порада мудрого одесита — «Ванюша, про залізницю забудь. До паровозу тебе ніколи й близько не допустять! Так от кваліфікуйся на фельдшера...» — схилила у бік медицини. І от у 1942 р. вступив він на медичні курси, а на той час уже відсидів два роки...

Учився без відриву від виробництва, щось записував увечері після роботи. Дворічну фельдшерську школу Богословлагу, де викладали репресовані відомі професори і науковці столичних вузів, закінчив на відмінно та був направлений

до центральної лікарні, де пропрацював чотири роки, і там було добре. На п'ятий — мене перевели у приймальний покій. Через нього проходило багато ув'язнених. Увесь медперсонал працював у приймальному покої, коли присилали «контингент» — табірних по 30–40, а то й по 100 чоловік одразу. Ув'язнених — тисяч з п'ять. Куди не кинь — травмовані, і роботи непочатий край. Багато чого я, звісно, переймав в інтелігентів, так цих людей у таборі й називали. Жили вони у найгірших бараках, а щоб вмирили скоріше, у них забирали хліб. Я, кого зміг, врятував. На жаль, людські життя для начальства не вартували нічого.

Пригадувала сестра Анастасія: «Десь був вересень 1946... Восени. Яблука вже були... Ми з мамою збиралися до Івана їхати на Північний Урал. Молодший брат Гриша робив тоді на паровозі кочегаром, йому й на маму був безплатний білет. Було два — один мені, один мамі. Вони нам знадобилися. Тато дуже хвилювався, пішов на друге село, взяв 2 центнери яблук, тут здав, як Гриша вже був залізничником, у багаж. Яблука поїхали... А яка тоді їзда була поїздом? Оце товарняк, через весь вагон збиті дошки... Їдуть солдати з фронту, і ми з ними. З тими солдатами разом. Якийсь дуже чіплявся... І мама тут, поруч, і ще — жінка з Крижополя. Одна біля другої...»

І от нарешті поїзд стає коло дерева, люди виходять прямо в лісі, якийсь-то роз'їзд... Туди не було ніякої дороги, ніякої. Просто стежкою йшли в Краснотуринськ. Прийшли. Нас пустили, Ваню впустили в кімнату, і нас туди до нього. Виглядав, як тюремщик. Худий. Але казав, що там і дівчата були... А ми лишень бачили такий дуже високий дріт, загорожу. Кожний день ми приходили до нього, говорили, говорили... Сидить черговий і ще — міліціонер. А тут ми говоримо. Були там з тиждень...

Іще я за ті яблука хотіла доказати. Яблука прийшли багажем. Мали самі той багаж отримувати. Іван каже, що в нього є дуже хороший друг, і він візьме ті яблука, продасть і віддасть нам виручені гроші. Адже боргів ми мали ще багато... І той друг каже, що я отримаю багаж, візьму його для вас. Він нас і водив, куди треба, і ночувати повіз на квартиру. Пішли ми на ту квартиру, дали тій хазяйці яблук, де ночували, а вона каже — не вірте йому... А Іван своє — ні, ні, він такий хороший, він такий добрий, такий-такий... Забрав той «друг» яблука, ніхто його більше не бачив, того хорошого... Він був уже вільний, йому самому потрібні були гроші на зворотну дорогу.

А ще перед тим Іван написав був лист, вишліть мені костюм. Вислали ми посилкою новісінький костюм, але ж на начальника тюрми. Пропав і

костюм, забрав начальник собі... Ображали їх, звісно, дуже... А ми тоді... Було трохи копійок, то так, то с'як, додому добралися... А що в селі?

Коли посадили Івана, були й такі, що боком дивилися, косо... До нас казали, що він бандит і за те його посадили... Що ти будеш кому казати, доказувати... Та й тато через те мучився, увесь час на нього нападали, на нас усіх косилися. Після закінчення румунської окупації були якісь вибори, а тато трохи спізнився. То голова сільради викликав і сказав йому, ти не голосував і щоб тебе зараз же, за 24 години у селі більше не було! І так тата вислали на Донбас. Він поїхав, робив там у шахті, тяжко робив... Голодував — не було що їсти, то ми висилали йому, що мали... Два-три роки, десь так, він там був, поки війна не скінчилася. Після війни вже чекали, чекали, може, приїде, може... Він постраждав, фактично... І багато хто, через хату... Було тоді, було, за 24 години... Найдуть причину якусь і... Війна, треба було комусь вугілля добувати. Трудовий фронт. За віком взяти батька на фронт уже не могли, а працювати в шахтах — так. За бажанням ніхто не йшов. Один на одного наговорював, час був такий, повідомляли. Хтось щось сказав, а може, й не казав, а так подавали, що сказав... Робоча сила була потрібна. Тато повернувся з Донбасу після війни голодний, холодний і одягнутися не мав у що. Але вже упросили якось голову, і тато лишився в колгоспі».

Коли закінчився перший 5-річний термін ув'язнення, Івана Лимича за правилами ГУЛАГу перевели до іншого табору — Мордовського Дубравлагу, де він працював у лазареті. Це був вересень 1948 р. «От і мене переводять із Краснотуринська... — розповідав Іван Андрійович. — З Богословлагу — до Дубравлагу Мордовської АРСР. У формулярі моєму записано, і так у кожного, хто і звідки, яка стаття, який термін і т. д. А основне написано — фельдшер. І мене одразу беруть до лазарету. Та оскільки фельдшерську школу я закінчував в іншому таборі, направляють мене у 2-річну фельдшерську школу, де знову вчуся. Вчуся прекрасно. А що мені? Я вже це все знаю, по другому колу вчуся, наперед знаю, що і як... Викладацький склад приблизно такий же: професори, доценти, кандидати наук... Були й вільнонаймані.

І що цікаво, я завжди був в епіцентрі якихось подій. Ніби Бог мене виводив за собою. Пам'ятаю, у туберкульозному відділенні стояв апарат для піддування легень. Завідувач відділення якось говорить, що було б дуже добре, аби тиск у цьому апараті був спочатку мінімальним, а вже потім — максимальним. В апараті ж — все нав-

паки: спочатку високий, а потім малий тиск. Я це собі запам'ятав. Дивився, дивився я на цей апарат і раптом мене осяйнуло! Скальпелем балон цей розкрив та й миттєво змінив конструкцію. І вийшло все так, як треба! Це значно вдосконалило роботу. В результаті призначили мене старшим фельдшером та відчутно збільшили пайок.

За 10-літнім ув'язненням настало 5-річне сибірське заслання. Привезли спочатку в Красноярськ. Там було ще таких, як я, понад сто, тіснява. Пропустили нас усіх через санпропускник на залізницю: всі речі прожарили, нас перемили й — у вагон. Прибули на станцію Канськ. Увечері підігнали машину, грудень, мороз 36 градусів, їдемо 138 кілометрів до наступного районного центру Довгий Міст! Розміщують нас у конторі ліспромгоспу, яка ще недобудована, але вікна засклені, дах є, залізні грубки стоять, і — суцільні дерев'яні нари... Зранку приїхав на санях директор ліспромгоспу, зібрав усіх. Ось так, каже, товариші, ви направлені на заслання, будете працювати в моєму ліспромгоспі. Робота — валка лісу, складання у стоси і т. д. Жити будете у селищі, у бараках, є їдальня, пекарня... У загальному ось такі й такі умови...

І так, жити розмістили у ліспромгоспі. І вже — ні охорони, ні колони, ні конвою, нічого нема... Дивно навіть!»

На початку 1951 р. Лимича І. А. наказом Довго-Мостовського райздороввідділу направляють фельдшером у село Хандальськ (Кандальськ). «Тут, — пригадував він, — ще за царських часів знімали кайдани з каторжників, адже бігти було нікуди, навкруги — тільки тайга. Та й правила вимагали від нас два рази у місяць відмічатися у наглядча: сказати, що ось я, Лимич, — на місці, розписатися у паперах. Попередили, якщо хтось порушить адресу відбування заслання — отримає ще 25 років ув'язнення без суду та слідства...»

Саме ці реальні події у Довго-Мостовському районі Красноярського краю описані в книзі Владлена Чарікова «Враги народа» (Красноярск: Горница, 1997), зокрема згадуються й медики райздороввідділу, з якими в той час працював Іван Андрійович Лимич. Тут він зустрів свою майбутню дружину Домініку Семенівну Іонець, медсестру. Вона була родом із Чернівецької області України, також відбула 10-літній термін ув'язнення і направлена на 5-річне заслання. Репресували всю її родину, двоє братів і мати загинули в радянських концтаборах. Під час реєстрації шлюбу Іонець Д. С. не дозволили змінити своє прізвище і перейти на Лимич...

Згодом фельдшера Лимича І. А. призначили завідувачим ФАПом у сусідньому селі Шамано-

во на річці Бірюсі, де він разом із дружиною надавали всебічну медичну допомогу населенню тайгового селища, працівникам ліспромгоспу, переважно — колишнім політв'язням. Водночас удосконалював свої знання — збереглася 36-томна медична енциклопедія з відбитками його пальців.

Та протягом усієї сибірської неволі ніколи не полишала тужлива думка відвідати Україну, рідних: «Навіть коли померла мати, а я поривався поїхати на похорон, мені не дозволили. Усе, через що я опинився в Сибіру, переслідувало й не давало спокою. Звісно, я писав, просив, переживав...»

7 червня 1954 р. Лимич І. А. звернувся з листом у Генеральну прокуратуру СРСР, в якому просив справедливо розглянути його справу та відпустити додому.

Висновок Генеральної прокуратури від 13.04.1955 р.: «Вирок Лінійного суду Одеської залізниці від 18.02.1941 р. і ухвалу Залізничної Колегії ВС УРСР від 14.04.1941 р. по даній справі щодо Лимича Івана Андрійовича змінити, його злочинні дії зі ст. 17-54-8 КК УРСР перекваліфікувати на ст. 70 ч. 2 КК УРСР і міру покарання призначити — 5 років позбавлення волі у ВТТ на підставі акта про амністію 27.03.1953 р. Вважати Лимича І. А. таким, що не має судимості, звинувачення щодо вироку Лимича І. А. припинити за відсутністю складу злочину».

Протест Генпрокурора від 27.11.1958 р. був розглянутий на Пленумі Верховного Суду СРСР від 30 грудня 1958 р. Пленум постановив: «Вирок Лінійного суду Одеської залізниці від 18.02.1941 р. і ухвалу Залізничної Колегії ВС СРСР від 14.04.1941 р. в частині засудження Лимича І. А. та інших студентів за ст.ст. 17-54-8 і 54-11 КК УРСР скасувати і справу у вказаній частині щодо всіх перерахованих засуджених на підставі вказаних пунктів провадження припинити, залишивши в решті частини вирок без змін з уточненням, що вони вважаються засудженими за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР».

У 1956 р. допитливий медик Лимич І. А. встановив, що висока професійна захворюваність лісозаготівельників — наслідок недосконалості їхнього спецодягу. «Помітив, — розповідав Іван Андрійович, — що ліспромгоспівці часто хворіють на радикуліти, на різні специфічні хвороби, що властиві й селянам. Спокою не давала піодермія... Одразу думали, що це — вплив якоїсь їжі. Було навіть рішення крайрадпрофу про пересувні харчоблоки. Робили й ставили довгі столи, навіть їжу привозили у термосах, великих флягах...»

Я, мабуть, з рік ходив на робочі місця, за шість кілометрів у ліс. Одягаю тілогрійку, ватні штани,

все, як робітники, так і я. Беруть вони з собою молока півлітра, кусень сала, кусень хліба, і я також беру те ж саме. Щоб все було, як у них. Тиждень ходжу, другий... Нічого не розумію, чому...

Вкотре я спостерігав за лісорубами. Ви б бачили в лісі, коли падає велетенське спиляне дерево! Наче бомба! Мороз 30–40 градусів, і все це рухається і застигає у повітрі! Хвоя, кора, тирса... Опускається вона повільно, тихо-тихо падає, осідає, куди тільки... Основне — летить за комір і обов'язково — на шию. Шапка-то одягнена, а в тілогрійки комір малесенький... Ось тобі і фурункульоз, дерматит! Лежать дерева, колоди... Один нахилиється... У другого, дивлюся, також тілогрійка відстовбурчилася, штани сповзли, попереk голий... Охолодження! Ось тобі й радикуліт! А ще помітив, що весною, коли йде лід, прогресує піодермія. Кисті рук у людей пошкоджені до крові, дивитися страшно! А причина — недосконалість захисного одягу. Він — і не захисний, а просто утеплений. У такому одязі працювати не можна. Адже у процесі роботи людина рухається, пітніє, нахилиється, спина оголюється... Так, міркую, треба міняти одяг, потрібен новий, який би повністю захищав усі ділянки тіла працюючих людей.

Описав я все це, йду на медичну конференцію, де чоловік сто п'ятдесят у залі, лікарів — понад сорок... Розповідаю, так, мовляв, і так... Захворювання можна знизити у п'ять разів! Дивляться на мене лікарі-невропатологи, що це Іван Андрійович надумав? Пропоную поговорити. Підготував малюнок у кольорі, все відмітив, що треба, розповів, що планую. Потрібно одяг пошити інший. Та він же, заперечують, — державного стандарту! Хто ж тобі дозволить його міняти? Це ж лише уряд може... Смикають плечима: Іван Андрійович вирішив людей ганчірками лікувати! А загалом до мене ставилися добре. Ім'я я собі зробив. Хворий до мене прийде, діагноз поставлю, а потім той у район їде — діагнози співпадають. Кажуть, якщо Іван Андрійович діагноз поставив, значить, усе правильно. Уважний він, Лимич, і голова у нього працює...

А от з начальством ліспромгоспу, мабуть, до крапки дійшов... Не вірять. Я тоді — до відповідального з профспілкової роботи, до парторга... Повторюють один за одним: нічого не можна! Централізоване постачання. Москва, кажуть, і тільки вона, рідна... А тобі, Іване, твердять, навряд чи вдасться відмінити цей одяг. Пішов я тоді до секретаря райкому партії. Сміється, от дивак, навіть воно тобі?

Що робити? — думаю. Якось на початку 1956 р. приїхав із крайкому профспілки інструктор з

охорони праці та техніки безпеки. Я його зловив, ідїть-но сюди. Зібрав він усіх, усе, про що я говорив, позаписував. Викликають мене в крайову раду профспілок, всюди викликають. Заслухали моє пояснення і навіть про захворюваність, яка є, і як її можна знизити... Вирішили, що у зв'язку з моєю пропозицією спеціального захисного одягу доречно направити мене в Москву в Мінліспром СРСР. Е... тут запротестували! Сам політичний, спецодяг для політичних! Заради кого все це, хїба робітників?! Економічне підґрунтя, зниження собівартості, з усього виходить, що для держави це вигідно.

Направляють мене в Москву. Один із робітників умів шити, він працював у ліспромгоспі, якась машинка швейна у нього була. Я його, пішовши на порушення, на 10 днів лікарняним вивільнив від роботи: «Ший, Мішуня, ший!». Показав, розказав, як і що... Костюм мав бути особливий. Вийшло відмінно, беру його до Москви. Приїхав. А там до цієї проблеми поставилися серйозно. 19 грудня на нараді у заступника міністра лісової промисловості СРСР вирішували це питання, були присутні начальники служб, тобто дуже високий рівень. А я — лише фельдшер із Довго-Мостовського району. Ні більше — ні менше! Згодом Комітетом у справах винахідництва та відкриття при Раді Міністрів СРСР мені було видане Авторське свідоцтво... Навіть номер пам'ятаю — 136689.

Оскільки я приїхав із далекого сибірського села, Москви не знаю, одному товаришу доручили, щоб він узяв наді мною шефство. Жити мене залишили в адміністративно-господарському відділі. Там і харчувався. Велике начальство зупиняється в готелях, а таких, як я, приїжджих, влаштовують тут: тепло, ліжка, стіл. Кімната на дві або чотири людини. Пробув я там два місяці.

За мій «захисний костюм» вирішили у Москві нагородити мене мотоциклом ІЖ-49. Я ще з Москви не приїхав, а мотоцикл уже стояв. А за час, коли був у Москві, мене зарахували ще й на посаду майстра лісу першої категорії. Ось так...»

У січні 1957 р., як писала газета «Красноярський лесозаготовитель», буде виготовлено 10 тисяч комплектів нового спецодягу для проведення його випробувань у кількох ліспромгоспах.

А ще в грудні 1956 р., вперше після ув'язнення і заслання, Лимич І. А. відвідав Одесу, свій технікум, в якому не був цілих 16 років, хоча душею часто повертався сюди, де пройшли найкращі роки його бурхливої юності.

У 1964 р. фельдшеру з 20-річним медичним стажем дають направлення, і він у 41 рік стає студентом вечірнього відділення Красноярсько-

го медінституту, та переводять на роботу до Сибірського науково-дослідного інституту лісової промисловості. Працює над темою «Виробничі випробування й удосконалення спецодягу та інших захисних засобів для робочих, які зайняті на роботах у лісовій промисловості». Розробив зимовий чоловічий костюм «Сибіряк» і жіночий — «Сибірячка» з терморегулятором для робітників лісозаготівельної промисловості; чоловічий зимовий костюм-комбінезон «Красноярець» для водія, механізатора; чоловічий літній костюм-комбінезон «Красноярець» для столяра, токаря, слюсаря. Зразки принципово нового оригінального спецодягу були створені на науковій основі і найбільше відповідали умовам праці на лісозаготівлях.

Лимич І. А. — автор чотирьох винаходів захисних костюмів і інших засобів індивідуального захисту, впровадження яких дозволило значно знизити рівень професійної захворюваності працівників лісової промисловості. Його праці ввійшли до «Всесоюзного збірника норм видачі спецодягу робітникам і службовцям лісової, паперової, деревообробної промисловості і лісового господарства СРСР». Моделі захисного одягу автора містяться в «Альбомі спеціального і робочого одягу», виданому всесоюзним Домом моделей одягу і Центральним бюро технічної інформації.

Коли у 1971 р. Лимич І. А. з відзнакою закінчив медінститут, йому було 48 років, уже трое його синів навчалися тут же на перших курсах. Так він розпочав сімейну династію лікарів, адже сини Андрій, Юрій і Григорій, внучка Сніжана і правнук Владислав успадкували його професію.

У кожної людини в житті є дві дороги: одна дорога з дому, друга — додому. Так і Іван, якого забрали з дому в 1940 р., а повернувся додому в 1984 р. Довгий Міст — 44 роки — пройдений! Повернувся до омріяної на чужині батьківщини. Оселився пенсіонер Іван Андрійович у сестри Анастасії, уже вдови. Але наступного року в передмісті Одеси, в Крижанівці, на березі моря, купив собі за сибірські заощадження дім і знову став одеситом.

«І тільки коли почалася перебудова, — розповідав Іван Андрійович, — з'явилася надія, що все-таки знімуть незаслужені звинувачення — тавро, що пекло душу цілих 50 років. Хотілося просто нібито вимитися, вичиститися від бруду, який довелося носити майже все життя, що й змінило все, перевернуло з ніг на голову, але загартувало дух і змусило ніби доводити всьому світові, що ти — порядний, чесний і гідний своєї країни громадянин».

У січні 1989 р. Лимич І. А. звернувся до Верховного Суду СРСР із заявою про перегляд кримінальної справи за ст. 54-10 КК УРСР та з проханням про повну реабілітацію. Прокурор Одеської області 31.07.1989 р. встановив, що вирок Лінійного суду Одеської залізниці від 18.02.1941 р.; Ухвала Залізничної Колегії ВС СРСР від 14.04.1941 р.; Ухвала і Постанова ВС СРСР від 30.12.1958 р. щодо Лимича та інших студентів... у решті частини вирок належать скасуванню. А кримінальна справа має бути припинена за відсутністю в їхніх діях складу злочину на такій підставі:

Суд при розгляді справи в судовому засіданні не взяв до уваги вік підсудних. ...Лимичу І. А. було 17 років. Не були критично оцінені матеріали попереднього слідства в частині показів звинувачених, в законності отримання цих показів, і звідси — їх достовірності. Суд не дав оцінки епізодам у показах підсудних і свідків, віднесених до антирадянської агітації. Незадоволення з приводу оплати за навчання, критика на адресу керівників партії і уряду, судження з приводу укладеного договору з Німеччиною і приєднання до СРСР Латвії, Литви, Естонії, Західної України і Білорусії, умов життя народів СРСР і безпеки, боездатності Червоної Армії кваліфікувалися судом як контрреволюційна агітація, не містять складу злочину.

На підставі викладеного, керуючись статтями 384, 388 КПК УРСР, прокурор Одеської області кримінальну справу щодо звинувачення Лимича та інших студентів разом із даним висновком направив прокурору УРСР для вирішення питання про опротестування вироку Лінійного суду Одеської залізниці й ухвали Залізничної Колегії ВС СРСР щодо всіх засуджених та Постанову Пленуму ВС СРСР щодо Лимича та інших студентів... з припиненням справи щодо них на підставі ст. 6 п. 2 КПК УРСР.

Висновок Генеральної прокуратури СРСР від 27.05.1991 р.:

За матеріалами кримінальної справи Лимича І. А. Арештований 11.12.1940 р. органами НКВС і вироком Лінійного суду Одеської залізниці від 18.02.1941 р. засуджений за ст.ст. 17-54-8, 54-11 КК УРСР до 10 років позбавлення волі і з обмеженням у правах на 5 років. Ухвалою Залізничної Колегії ВС СРСР від 14.04.1941 р. вирок залишений без змін.

Пленумом ВС СРСР 30.12.1958 р. судові рішення, що відбулися, скасовані. З обвинувачення Лимича І. А. виключені статті 54-11; 17-54-8 КК СРСР, в решті судові рішення залишено в силі.

Остаточню Лимич І. А. визнаний винним у тому, що, будучи озлобленим на радянську владу і комуністичну партію, протягом 1940 р. разом з іншими систематично проводив між студентами технікуму люту контрреволюційну агітацію, направлену на дискредитацію, образу керівника ВКП(б) і трудящих.

Фактично з показів засуджених, свідків видно, що вони виражали незадоволення Постановою РНК СРСР «Про введення оплати за навчання...», висловлювали критику на адресу уряду з приводу договору з Німеччиною і приєднання до СРСР прибалтійських республік, Західної України, Білорусії, умов життя в СРСР, боездатності Червоної Армії. Висловлювання ці, хоча й не завжди справедливі, заклики до повалення і підриву радянської влади не містили.

Лимич Іван Андрійович підпадає під дію ст. 1 Указу Президента СРСР від 13.08.1990 р. про поновлення прав всіх жертв політичних репресій 1920–1950-х рр.

«Довідка Прокуратури СРСР про реабілітацію від 28.05.91 №13/741-91.

Лимич Іван Андрійович, 1923 р. н., уродженець с. Гарячківка Крижопільського району Вінницької області, студент Одеського залізничного технікуму, був заарештований органами НКВС 11 грудня 1940 р. і вироком Лінійного суду Одеської залізниці від 18 лютого 1941 р. і наступними судовими рішеннями за контрреволюційну агітацію за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до 10 років позбавлення волі з обмеженням у правах на 5 років.

На підставі ст. 1 Указу Президента СРСР від 13 серпня 1990 р. «Про відновлення прав всіх жертв політичних репресій 1920–1950-х років» судові рішення щодо Лимича І. А. визнані незаконними і по даній справі він повністю реабілітований.

Помічник Генерального прокурора СРСР,
державний радник юстиції 3 класу
Л. Ф. Космарська»

У 1996 р. Лимич І. А. за станом здоров'я переїхав до старшого сина в місто Рівне, де на 80-му році (у 2002 р.) пішов із життя.

У червні 2000 р. Лимич І. А. став засновником першої в Україні родинної організації «Фонд роду Лимич», яка складає п'ять тисяч людей. Доведено походження роду Лимичів від принца Елема — сина хорватського короля Мирослава (945–949). У грудні 2009 р. відбулася офіційна зустріч з Президентом Республіки Хорватія, в якій брала участь і делегація від Одеського та Волинського фондів роду Лимич.

ЗАКЛАДИ КУЛЬТУРИ У ДОБУ РЕПРЕСІЙ
